

Monika Ivaščenkaitė

Europos Sąjunga, Lietuva ir aš – po 20 metų

Man dabar septyniolika. Gimiau 1991-aisiais sausio 4-ją. Mama sakė, kad tą baisiąją Lietuvai sausio 13-ją aš labai verkiau. Gal todėl, kad verkė visa šeima ir aš tai jaučiau. Tuomet negalėjau nei žinoti, nei suprasti, kokie svarbūs įvykiai vyko Lietuvoje. Kaip ir visi, gimusieji tais ar vėlesniais metais, negalėsime patirti buvusios praeities. Apie ją žinosime iš pasakojimų, iš knygų. Tačiau džiaugsmo dėl atgautos Lietuvos Nepriklausomybės jaudulys visada mums bus reikšmingas.

Aš nežinau, koks buvo gyvenimas buvusioje Sovietų sąjungoje. Bet pasakojimai apie tai atrodo kraupiai. Neteisingais principais pagrįsta sąjunga žlugo. Lietuva buvo pirmoji, žengusi ryžtingą žingsnį ir praskynusi kelią kitoms tautoms.

Dabar mūsų šalis Europos Sąjungos sudėtyje. Viena iš 27 valstybių, nusprendusių žengti bendru keliu.

Kiekvienas žmogus yra kokio nors kolektyvo narys. Mes kiekvienas esame atskiras tarsi lašas ir kartu bendri kaip vandenynas, iš tų lašų sudarytas. Nors ne taip seniai tapome Europos Sąjungos dalimi, tačiau tai jau padarė didelę įtaką Lietuvai įvairiomis prasmėmis.

„Kad Lietuva neišsivaikščiūtų...“ – taip nerimavo Lietuvos poetas Justinas Marcinkevičius, gerokai anksčiau matydamas, kas įvyks, kai Lietuva priartės prie Europos. Žinoma, jauni lietuviai svajavo pamatyti pasaulį, laisvi keliauti, dirbti. Ir Lietuva negalėjo jų sulaukyti, nes ten, kitur, viliojo turtingesnis ir lengvesnis gyvenimas. Dabar Lietuva, praradusi savo vaikus, kviečia juos sugrįžti. Tik ar sugrįš? Mano sesė irgi išvykusi. Baigė tarptautinę aukštąją mokyklą Suomijoje. Sukūrė šeimą, dabar gyvena Stokholme, augina dvi dukreles. Brolis Andrius išvyko. Studijuoja Kopenhagoje, vedė danę. Išvyko pusbrolio Lino šeima, gyvena Londone. Išvyko pusė jaunų žmonių iš gretimo kaimo. Į Airiją, Angliją, Vokietiją, Švediją, Norvegiją. Ten gyvena ir dirba, perka namus, nežada sugrįžti. Dėdė Vincas, nerasdamas darbo Kelmėje, įsidarbino tarptautinėje firmoje, stato namus Norvegijoje. Tik trumpam sugrįžta į Lietuvą...Lietuva tapo tarsi frontas, iš kur išlydimas ir sutinkamas... Būna, kad iš svetimų šalių lietuviai grįžta karstuose... Taip norėtusi, kad šis vaizdas po dvidešimties metų būtų kitoks.

Aš tikiu, kad mano sesers dukrytės tikrai kalbės lietuviškai: Stokholme Agnė turi daug draugų lietuvių. Jie irgi augina mažus vaikus, leidžia juos į lietuvišką mokyklėlę. Mano sesė irgi yra joje dirbusi. Jai svarbu, kad jos vaikai, nors augdami ne Lietuvoje, žinotų savo šaknis, mokėtų kalbą, pažintų savo šalį. Bet baisu girdėti, kad trumpų atostogų sugrįžę ne taip seniai išvykusiųjų vaikai nebemoka lietuvių kalbos, nes lanko angliškąsias mokyklas. Nesuprantu: juk jie gyvena su tėvais-lietuviomis, juk jie išvyko neseniai, gerai mokėdami lietuviškai. Vadinasi, mums, lietuviams, nėra labai svarbi nei Lietuva, nei jos kalba? O gal ir taip? Antraip ar nesugalvotume lietuviškų pavadinimų vietoj tų, kurie šviečia didmiesčiuose? Arba mažesniuose miesteliuose, kaip Kelmė? Aš nemanau, kad Europos Sąjunga būtų kalta dėl to, jei mes neišlaikysime savos kalbos po dvidešimties metų..

Mano seneliai gyveno kaime. Iš dešimties vaikų sodyboje liko gyventi mano mama-jauniausioji senelių dukra. Iš kaimo dabar beliko vienkiemis. Mama visada norėjo išlaikyti sodybą. Prieš penkiolika metų pradėjo rengti Sodo teatrus, kvieisti aplinkinių Kelmės kaimų ir miestelių gyventojus. Po sodo obelimis susėdę žmonės žiūri spektaklius, paskui pabendrauja, padainuoja, pašoka. Mama sako, kad taip vienkiemis išlieka gyvas, nes gyvena ne tik sau, bet žmonėms. Kad ir žmogaus paskirtis yra gyventi kitiems. Jau ketvirtus metus vienkiemyje šią vasarą vyks Žemaičių etnokultūros vasaros kursų kulinarinio paveldo pamokos, po to linksma tautiška vakaronė, kai beveik visi dalyviai apsirengę tautiniais lietuviškais rūbais, šoka, dainuoja. Mūsų etnografinių ansamblių dalyviai, išvažiuavę koncertuoja po Europą. Jos šalių žmonės sako, kad lietuviška kultūra yra įdomi. O Europos Sąjungos programos skatina lietuviškąją kultūrą,

suteikdamos jai finansinę paramą. Štai mano mama, norėdama išsaugoti vienkiemį, kreipėsi paramos ir tikisi ją gauti.

Gal prieš ketverius metus smarkiai darbavomės, kol seną tvartą ir daržinę pavertėme klėtimi. Čia mama surinko visus senus rakandus, likusius sodyboje: ir senas akėčias ir seną vežimą, senus kubilus. Kai kurių daiktų pavadinimai man net yra negirdėti, keisti. Mama sako, kad jų negalima užmiršti, nes tai yra mūsų praeities dalis. Pernai mama parsivežė kažkokiam kaimėnui nupirkusi audimo stakles, vilną karštuvą, nuo aukšto nukėlė seną skrynią, verpimo ratelį. Nei nemaniau, kad mūsų namuose yra tiek keistų, nebenaudojamų daiktų. – Kam jie tau? – klausiau mamos. Ji pažiūrėjo į mane švelniai ir atsakė, kad visi jie turi savo istoriją, kad juos naudojo žmonės, kad jų negalima užmiršti. Ji mano, kad vienkiemio sodyba galėtų tapti tam tikra lietuviškos kultūros vieta, kur vyksta įvairūs renginiai. Išplėtus sodybą, ji tikisi, kad čia galėtų mokytis lietuviškų amatų tie, kas nori jų nepamiršti. Ji mano, kad ir iš kitų šalių atvažiausieji galėtų tai išbandyti, kad visa tai būtų jiems įdomu. Dar ji svajoja, kad sodyboje būtina turėtų būti gyvuliukų: karvutė, ožkytė, avytė. Kad jais galėtų pasidžiaugti vaikai. Žinau, kad šioms svajonėms įgyvendinti reikės nemažai laiko ir jėgų. Bet aš jas palaikau. Tikiuosi, kad po dvidešimties metų mano sena mama galės pasidžiaugti nuveiktu darbu, įgytais naujais draugais, lankytojais, kurių netrūks. Galbūt mama visus vaišins jos pačios senoviškoje krosnyje kepta duona ir suspaustu sūriu, gal- pienių vynu, kurį ji gamina, gal – žemaitišku kastiniu su karštomis bulvėmis...

Aš dar nežinau, kaip susiklostys mano gyvenimas. Dabar galvoju, kad studijuosiu rekreaciją ir turizmą. Mano senelis Jonas buvo visuomeninis gamtos apsaugos inspektorius, visą gyvenimą rūpinosi gamta. Gal todėl man irgi norėtusi šiam tikslui paskirti savo gyvenimą. Ir džiugu, kad Europos Sąjunga labai rūpinasi gamta, jos išsaugojimu. Mus visus ištiks didžiulis pavojus, jei neišsaugosime planetos. Todėl turime būti protingi ir savo veiksmais jai nekenkti. Klaidinga manyti, kad mūsų elgesys Lietuvoje neveikia Žemės likimo Afrikoje. Esame vieni su kitais susiję ir todėl atsakingi. Gerai, kad Europos Sąjunga vienija 27 šalis bendrais siekiais. Todėl po dvidešimties metų, manau, turėtume sulaukti geresnių rezultatų.

Man patinka gyventi Lietuvoje. Tai nuostabiai gražus kraštas. Norėčiau jį labiau pažinti, daug keliauti. Nors keliausiu ir po kitus kraštus, Lietuva man bus tas slenkstis, kuris visada laukia sugrįžtant. Manau, po dvidešimties metų būsiu laiminga, čia gyvendama ir dirbdama savo šaliai.

Europos Sąjunga, mano vaikai ir vaikaičiai –po dvidešimties metų

Janina Skeberdienė (mano mama)

Aš- senas vienkiemis.

Dažnai galvoju, kad esu nereikšmingas žemės lopinėlis, per stebuklą išlikęs ir vis nerimaujantis dėl savo likimo. Niekada negalėjau pasijusti tvirtas ir užtikrintas dėl savo ateities. Nes gyvenimas, kiek aprimęs, keisdavosi, atnešdamas naujas permainas ir naują baime.

Kaip vienkiemis lyg ir nebūčiau toks senas. Nes čia ne taip seniai, gal prieš kokius 45 metus, buvo nemažas kaimas. Gražu būdavo, kai ant kalvelių išsimėčiusių sodybų gyventojai susišūkaudavo, kai talkomis vienas kitam padėdavo, o darbus užbaigę, skardžiai uždainuodavo. Jiems atsiliepdavo ir gretimų kaimų dainininkai iš už Dubysos. Žinau, kad šito jau niekada nebebus.

Dabar aplinkui- plyni laukai. Tik aš vienišas jų platybėse, nedideliu miškeliu ir medžiais įsikibęs laikausi šios vietos, kuri, jei ne mano šeimininkai, irgi seniai būtų sulyginta su žeme ir nebeprimintu buvusio kaimo. Jei ne pavasarį sugrįžtantys paukšteliai, aplinkui burzgiančios traktoriai, čia ausis galėtų spengti nuo tylos. Bet vienkiemį mėgsta gandrai: kasmet čia sugrįžta ir išperi vaikus. Visą vasarą kleketuoja ir skelbiasi esantys šeimininkai. Tvenkinyje apsigyvena juodoji gervė ir laukinės antys. Jos – tikros slapukės, žmonės jas retai mato. O jei pavyksta pamatyti, tai tik purptelėjusias aukštyn. Dažnai girdžiu sakant, kad ši ramybė- tai palaima tokiais laikais, kai visi labai skuba, yra pavargę nuo kompiuterių, televizorių ir visokių kitokių modernių dalykų.

Seniausieji mano medžiai, čia augę dar prieš įsikuriant sodybai, galėtų daug papasakoti. Štai tie aukštieji, galingieji ąžuolai, kurie per stebuklą išliko per karo audras, geriausiai žino, kaip čia keitėsi gyvenimas.

Jie papasakotų, kad kaimas keistu vardu- Prienai (Lietuvoje tokiu vardu žinomas miestas), čia prasidėjo dar 19 amžiuje. Jame gyvenantys žmonės nebuvo turtuoliai. Tik vienas kitas turėjo didesnę žemės lopelį ir vadinosi ponais.

Taip nutiko, kad visai prieš Didįjį karą nusigyvenusio vokiečio Emilio Krolio 14 hektarų nupirko Jonas Kazlauskas, kurio šeima sunkiai dirbo daug metų, kad galėtų įsigyti žemės. Ir pradėjo jie čia ūkininkauti. Du metus pasidžiaugė gerais derliais, įmitusiais gyvuliais, naujais pastatais. Tik neilgai- netoliese praūžusi karo fronto linija kaimo gyventojus suvarė į bunkerius, pastatus sudegino, gyvulius išmušė. Naujakurių šeima raudėjo prie rūkstančių nuodėgulių, prie sugriauto gyvenimo. Kaimas buvo suniokotas, miręs.

Badas varė elgetomis. Pokaris buvo sunkus ne tik savo vargu, skurdu. Žmonės krėtė baimė, neseni prisiminimai žydų, maldaujančių paslėpti, jų aimanos prie žvyrduobės, netoliese, už kalnelio... Štai, pro tą ąžuolą, į sodybą ateidavo miškiniai (vieni juos vadindavo liaudies gynėjais, kiti- sribais). Ir vienu ir kitu žmonės vienodai bijojo. Šeima vakarais tamsoje ilgai melsdavosi, prašydama Dievo ramybės. Į sovietų sąjungą patekusi Lietuva buvo kolektyvizuojama- atimama žemė, kuriami kolūkiai, žmonės paversti beteisiais darbininkais. Naikinami kaimai, žmonės varomi į grupines. Neaplenkė visa tai ir Prienų. Sunkiai ilgus metus vargęs Jonas sakė, kad Dievo tikriausiai nėra, jei taip gali nutikti, kad prakaitu įgytą turtą atimtu. Žmogus nusivylė, užsisklendė, pasidarė abejingas. Protestuodamasn ėjo į kolūkį. Dirbo savo sklypelį, daug skaitė. Komunistinė propaganda padarė savo: anksčiau giliai tikintis žmogus tapo ateistu, Jonas draudė ir žmonai ir vaikams lankyti bažnyčią. Tikėjo ir laukė “visuotinės gerovės” laikų- komunizmo. Tik nesulaukė. Ligos patalė išgirdęs apie Sąjūdį, apie tai, kad Lietuvos žmonės nori atkovoti prarastas šalis ir jos žmonių teises, giliai susijaudino ir ištarė: kad tik tai jiems pavyktų...

Lietuvai sugrąžinta Nepriklausomybė. Jono žmona ir dešimt vaikų atgavo žemes. Tik nebesugrįžo sovietinės kolektyvizacijos iš Prienų kaimo išplėsti žmonės. Sunykusiame kaime liko tik ši viena Kazlauskų sodyba. Ją išgelbėjo tai, kad buvo šalia kelio, kad jos šeimininkai visą laiką

sodino daug medžių ir čia jau buvo paaugęs nemažas miškelis. Tokios sodybos naikinti sovietų valdžia nedrįso. Tad aš ir esu tas vienkiemis, išlikęs iš 15 sodybų. Dažnai prisimenu senojo Jono žodžius savo dukrai: -“ Vaikeli, jei kada čia statysi naują namą, niekada neužkask slenksčio akmens. Nes kad ir kur būtumei, iš kur besugrižtumei tu ar tavo vaikai, jis visada jūsų lauks. Mes visi turim turėti slenksčio akmenį...”

Tada mažiausioji dukra buvo jauna ir tie žodžiai gal dar nebuvo jai tokie svarbūs. Juos ji suprato vėliau, kai sugrįžusi gimtinėn padėti savo seniems ligotiesiems tėvams, su šeima ėmėsi remontuoti namą. Kažkas pasiūlė slenksčio akmenį išstumti ir tą vietą išgrįsti trinkelėmis. Būtumėte matę jos akis, kurios reiškė, kad ji apgins slenksčio akmenį, kad ir kas būtų!..

Slenksčio akmuo išliko. O aš, senas vienkiemis, vis neramus, vis klausiu: koks likimas laukia manęs? Tiek daug visko pasikeitė. Gyvenimas visiškai nebeatpažįstamas. Jei dabar į viską galėtų pažvelgti senasis Jonas ir Agnieška, jie tikriausiai nepatikėtų, kad yra Prienuose. Pirmiausia jie nustebtų, kad čia niekas nei sėja, nei pjauna. Nustebtų, kad sodyba labai pasikeitė- atsirado naujų pastatų, o vietoj bulvių ir runkelių auga gėlės, žaliuoja vejoms. Kad senajame sode vasarą dažnai būna daug žmonių- čia vyksta Sodo teatrai, etnokultūros, poezijos renginiai... Kad kartais čia kalbama jiems negirdėtomis kalbomis, nes atvažiuoja žmonių iš tolimų kraštų.

Aš, senas vienkiemis, nuliūdęs laukų platybėje, kad esu vienišas, kartais pajuntu ir kitokius jausmus. Kai manimi gėrėsi, kai sako, kaip ramu ir gera mano prieglobstyje, kai džiaugiasi, kad esu išlikęs, kai čia suguža gausybė įvairiausių žmonių, kai mano šeimnininkai stengiasi dėl mano likimo, tuomet pradedu nusikratyti baimių, tikiu ateitimi ir esu stipresnis.

Europos Sąjungos pagalba mano šeimnininkai kuria naują aplinką, pritaikytą turistams, svečiams. Turėčiau tapti įdomus ir lietuviams, ir iš kitur atvykstantiems. Sename tvarte ir daržinėje surikiuoti senoviški rakandai tapo sodybos muziejumi. Klėtyje stovi audimo staklės, verpimo ratelis. Ateityje regiu čia dar keletą pastatų, kuriuose vyksta įvairūs etnokultūros renginiai, mokomasi amatų. Tolėliau- tvartelis, kuriame gyvena karvutė, avytė, ožka. Juk šiandienos vaikai jau nebežinos, iš kur imamas pienas, kaip kepama duona, kaip atrodo rugys. Aš tikrai noriu tikėti, kad jokios laiko audros nebepakeis mano likimo ir po dvidešimties ir daugiau metų. Noriu matyti ramius žmonių veidus. Noriu padėti išsaugoti senąją lietuviškąją kultūrą, būti jos židiniu, skleidėju. Noriu, kad senojo Jono dukra dažnai regėtų sodyboje savo dvi augančias anūkelės, dabar gyvenančias Švedijoje. Kad jos žinotų, jog Lietuvoje yra jų šaknys. Kad jaunesnioji dukra Monika neišvažiuotų iš Lietuvos, bet liktų čia. Galbūt ji galėtų pasirūpinti vienkiemiu. Nes juk slenksčio akmuo visad lauks. ...